
Civil Societies in Southeast Asia: The Myths and Limitations in Supporting Democracy*

Pairin Makcharoen **

Abstract

This article aimed to argue the mainstream concept of democracy that 'strong civil society will benefit to democracy' through the case of civil society in Southeast Asia, including Malaysia Cambodia and Thailand. The key finding is the context of civil society in these countries is based on a secondary concept that suggested that strong civil society may not always support to democracy, because of civil society was often restricted and blocked by political authorities. Ultimately, civil society and democracy in this region, was just a tool that used to claim the legitimacy of the actions of a group of people or a group of organizations with a background, goal or interest in what they truly want.

Keywords: Civil Society, Democracy, Myths

* Received February 8, 2019; Accepted June 5, 2019

** A Lecturer of Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University

ประชาสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: มายาคติและข้อจำกัด ในการสนับสนุนประชาธิปไตย*

ไพรินทร์ มากเจริญ**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อโต้แย้งแนวคิดกระแสหลักของประชาธิปไตยที่ว่า 'ประชาสังคมที่เข้มแข็งจะส่งผลดีต่อประชาธิปไตย' ผ่านกรณีศึกษาภาคประชาสังคมในประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันได้แก่ มาเลเซีย กัมพูชาและไทย ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ บริบทของภาคประชาสังคมในประเทศที่เลือกศึกษาเป็นไปตามแนวคิดกระแสรองที่เสนอว่าภาคประชาสังคมที่เข้มแข็งอาจมิได้เป็นคุณต่อประชาธิปไตยเสมอไป ทั้งนี้เพราะ ภาคประชาสังคมในภูมิภาคนี้ไม่สามารถสร้างสถาบัน (Institutionalization) ของภาคประชาสังคมที่แท้จริงให้เกิดขึ้นได้ รวมทั้ง ภาคประชาสังคมยังมักถูกจำกัดบทบาทอันเป็นผลจากการถูกจำกัดและปิดกั้นพื้นที่ทางการเมืองโดยผู้มีอำนาจท้ายที่สุดประชาสังคมกับประชาธิปไตยในภูมิภาคนี้จึงมีฐานะเป็นแค่เพียงเครื่องมือที่ถูกลำเอียงมาใช้เพื่อกล่าวอ้างความชอบธรรมในการดำเนินการของกลุ่มคนหรือกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่งโดยมีเบื้องหลังเป็นเป้าหมายหรือผลประโยชน์ในสิ่งที่พวกเขาต้องการอย่างแท้จริงเท่านั้น

คำสำคัญ : ประชาสังคม, ประชาธิปไตย, มายาคติ

* ได้รับบทความ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562; อนุมัติให้จัดพิมพ์ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2562

** อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

1. บทนำ

ในการศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตย วาทกรรมเชิงความหมายของคำว่า “ประชาสังคม” มักจะถูกมองหรือหยิบยกมาใช้ในด้านดีกว่าด้านร้ายเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถูกนำมาพิจารณาพร้อมกับประชาธิปไตย ที่ในทางทฤษฎีกระแสหลักเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าประชาสังคมที่เข้มแข็งจะส่งผลดีต่อประชาธิปไตย

หลายเหตุการณ์สำคัญ ๆ ทั่วโลกก็เป็นตัวอย่างของปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงพลังของภาคประชาสังคมที่เคลื่อนไหวในรูปแบบประชาธิปไตยเพื่อต่อต้านเผด็จการ ดังเช่นใน ยูเครน จอร์เจีย ตุนิเซีย และฮ่องกง (Fukuyama, 2015) จนสำเร็จได้ เป็นสิ่งที่แน่นอนว่าเราไม่อาจปฏิเสธว่าประชาสังคมที่เข้มแข็งจะลดบันดาลให้เกิดพลวัตความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นได้

อย่างไรก็ตาม ‘ด้วยวาทกรรมที่ถูกบ่มเพาะมาอย่างยาวนานถึงด้านบวกของประชาสังคมนี้เอง ที่ทำให้เราหลงลืมและมองข้ามด้านมืดหรือพลังอำนาจของอีกด้านของเหรียญที่เรียกว่าภาคประชาสังคม ที่ไม่จำเป็นจะต้องมีความสัมพันธ์ในทางบวกต่อประชาธิปไตยเสมอไป หากแต่อาจส่งผลในทางตรงข้าม และอาจไม่สามารถสร้างพลวัตทางการเมืองที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสู่ระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงได้เพราะถูกจำกัดด้วยปัจจัยเงื่อนไขที่มีพลังเหนือกว่า’ ซึ่งในงานชิ้นนี้จะเปิดให้เห็นพื้นที่ของมิติดังกล่าวผ่านกรณีโต้แย้งในทางทฤษฎีด้วยการใช้กรณีตัวอย่างภาคประชาสังคมในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นกรณีศึกษาหลัก

โดยในครั้งนี้อยู่เขียนจะแบ่งการอภิปรายเนื้อหาออกเป็นสามส่วนสำคัญ ส่วนแรก จะเป็นการสำรวจตรวจสอบข้อเสนองเชิงทฤษฎีกระแสหลักและกระแสรองของภาคประชาสังคมโดยมุ่งไปที่การพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมและประชาธิปไตยในการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ ส่วนที่สอง จะเป็นการเสนอภาพปรากฏการณ์และสถานการณ์ของภาคประชาสังคมของประเทศที่เลือกเป็นกรณีศึกษาหลักในครั้งนี้ คือ ประเทศมาเลเซีย ประเทศกัมพูชา และประเทศไทย และส่วนที่สาม จะ

เป็นการวิเคราะห์เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงข้อเสนอสำคัญจากกรณีศึกษาประชาสังคมและประชาธิปไตยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีต่อการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบ โดยจะอภิปรายเป็นลำดับ ดังนี้

2. ประชาสังคมและประชาธิปไตย: ข้อเสนอเชิงทฤษฎี

ตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าในทางการเมืองเปรียบเทียบแนวคิดทฤษฎีที่อธิบายประชาสังคมและประชาธิปไตยกระแสหลักมักมีข้อเสนอไปในทิศทางที่ส่งเสริมความแข็งแกร่งซึ่งกันและกันระหว่างภาคประชาสังคมกับประชาธิปไตย นักคิดที่สนับสนุนข้อเสนอนี้ อย่าง Larry Diamond และ Robert Putnam ต่างก็มีทัศนะที่เห็นไปในทิศทางส่งเสริมแง่บวกของประชาสังคมที่เต็มไปด้วยความดีงามต่อประชาธิปไตย สำหรับ Putnam เขาเสนอว่า “ประชาสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประชาธิปไตยทำงานได้ผลจริง” (ประจักษ์ ก้องกีรติ และดาริน อินทร์เหมื่อน, 2558: 255) ส่วนในงานของ Diamond เขาได้เสนอให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมกับประชาธิปไตยในลักษณะหน้าที่ (function) ที่ส่งเสริมกันหลายประการ นั่นคือ *ประการแรก* หน้าที่ในการจำกัดขอบเขตอำนาจของรัฐด้วยการควบคุมโดยภาคประชาสังคมและสถาบันทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวมีความหมายใน 2 มิติ คือ เพื่อตรวจสอบและยับยั้ง การใช้อำนาจโดยรัฐประชาธิปไตย รวมทั้งการระดมสรรพกำลังของภาคประชาสังคมเป็นวิธีการสำคัญที่สามารถเปิดเผยให้เห็นถึงความไม่ชอบธรรมที่เกิดขึ้นภายใต้ระบอบที่ไม่เป็นประชาธิปไตย *ประการที่สอง* การรวมตัวกันเป็นสมาคมจะกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งยังเป็นการเพิ่มทักษะความสามารถและเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเห็นถึงคุณค่าของสิทธิหน้าที่ของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย *ประการที่สาม* ภาคประชาสังคมยังสามารถเป็นเวทีสำคัญสำหรับการพัฒนาคุณลักษณะของประชาธิปไตยอื่น ๆ เช่น ความอดทนอดกลั้น การประนีประนอม และความเคารพต่อฝ่ายที่มีความคิดเห็นต่าง โดยค่านิยมและบรรทัด

ฐานเหล่านี้จะมั่นคง ยืนหยัดอยู่ได้เมื่อพวกเขาสามารถข้ามผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งองค์กรภาคประชาสังคมมีความพร้อมทางด้านแบบแผนการปฏิบัติในการสนับสนุนและการต่อสู้ทางการเมือง *ประการที่สี่* ภาคประชาสังคมอาจทำหน้าที่ช่วยส่งเสริมประชาธิปไตยด้วยการเป็นช่องทางที่นอกเหนือไปจากพรรคการเมืองในการเชื่อมประสาน การรวบรวม และเป็นตัวแทนผลประโยชน์นี้ได้ ซึ่งดังกล่าวเป็นช่องทางที่สำคัญอย่างมากสำหรับกลุ่มชายขอบ เช่น ชชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย, กลุ่มผู้หญิง เป็นต้น *ประการที่ห้า* ในภาคประชาสังคมที่มีความเป็นพหุนิยมที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างดีแล้วจะมีแนวโน้มที่จะสร้างความหลากหลายของผลประโยชน์ที่สามารถก้าวข้ามและลดความสำคัญของขั้วทางการเมืองที่ขัดกันได้ *ประการที่หก* ภาคประชาสังคมในระบอบประชาธิปไตยมีหน้าที่ในการสรรหาและฝึกฝนผู้นำทางการเมืองรุ่นใหม่ *ประการที่เจ็ด* องค์กรประชาสังคมจำนวนมากมีวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดในระบอบประชาธิปไตยที่นอกเหนือไปจากการฝึกอบรมผู้นำ อาทิ การสกัดกั้นการทุจริต และการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น *ประการที่แปด* ประชาสังคมที่มีความเข้มแข็งจะมีความสามารถในการเผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูลได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งจะเป็นการช่วยเหลือประชาชนในการแสวงหาและการปกป้องค่านิยมและผลประโยชน์ร่วมกันของพวกเขา และ*ประการที่เก้า* ประชาสังคมมีส่วนในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ ซึ่งทั้งหมดนี้จะสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐได้ในท้ายที่สุด (Diamond, 1994: 8-10)

นอกจากข้อเสนอนี้ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมกับประชาธิปไตยที่เป็นกระแสหลักข้างต้นแล้ว ในเวลาต่อมามีนักวิชาการทางการเมืองเปรียบเทียบจำนวนไม่น้อยที่ให้ออกมาได้แย้งว่าความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมกับประชาธิปไตยบางครั้งอาจไม่เป็นไปในทางบวกและในลักษณะที่เสริมกันเสมอไป รวมทั้งไม่จำเป็นที่การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมจะนำมาสู่การทำให้ประชาธิปไตยหรือทำให้ประชาธิปไตยมีความยั่งยืน

นักวิชาการที่เสนอแนวคิดโต้แย้งกระแสหลักเหล่านี้ เช่น Meredith Weiss ที่เสนอว่า 'เราควรที่จะพิจารณาถึงการจัดแบ่งประเภทของภาคประชาสังคมตามความสามารถของพวกเขา หรือความเป็นไปได้ที่พวกเขาจะสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ภายใต้การยอมรับที่ว่าไม่จำเป็นจะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยเสมอไป' ทั้งนี้ เพราะว่า แท้ที่จริงแล้วการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมคำตอบหลักทั้งหมดอาจไม่ได้เป็นไปได้เพื่อประชาธิปไตย กล่าวคือ เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น เพื่อความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อสิทธิและความเท่าเทียมทางเพศ ฯลฯ รวมทั้งยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นตัวกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าวอยู่ ซึ่ง Weiss กล่าวว่าปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึงทั้งสิ้น 3 ประการ คือ 1) การเคลื่อนไหวภายใต้การมีอัตลักษณ์ร่วมกัน ซึ่งมีมิติที่ต้องคำนึงถึง คือ แรงจูงใจของการเคลื่อนไหวภายใต้การมีอัตลักษณ์ร่วมกัน 2) ขอบเขตของพื้นที่ทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้สามารถมีการเคลื่อนไหวได้มาก หรือในทางตรงข้ามก็คือการจำกัดไม่ให้เกิดการเคลื่อนไหว และ 3) ความโน้มเอียงทั่วไปของชนชั้นนำ กล่าวคือ ชนชั้นนำที่มีอำนาจในสังคมนั้นมีส่วนอย่างมากในการกำหนดรูปร่างและขอบเขตเนื้อสาระของภาคประชาสังคม (Weiss, 2015)

งานอีกชิ้นที่ได้แย้งทฤษฎีกระแสหลักที่น่าสนใจเป็นของ ประจักษ์ ก้องกีรติ ที่เสนอข้อถกเถียงที่ว่า "ความคิดคับขันแข็งในภาคประชาสังคมอาจจะมิได้เป็นคุณต่อระบอบประชาธิปไตยเสมอไป หากขึ้นอยู่กับบริบททางการเมือง ชนิดของรัฐ และธรรมชาติของกลุ่มองค์กรที่ประกอบกันขึ้นเป็นประชาสังคม โดยสภาวะที่อันตรายล่อแหลมที่สุดที่การต่อสู้ในภาคประชาสังคมจะเป็นโทษต่อสังคมประชาธิปไตย คือ สภาวะที่รัฐประชาธิปไตยอ่อนแอไร้ประสิทธิภาพประกอบกับโครงสร้างรัฐที่ขาดเอกภาพ ภายใต้สภาวะเช่นนี้ ประชาสังคมที่มีการแบ่งขั้วแบ่งค่ายจะเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงสามารถสร้างความไร้เสถียรภาพหรือกระทั่งบ่อนทำลายประชาธิปไตยได้ ยิ่งถ้ากลุ่มองค์กรที่เคลื่อนไหวในภาคประชาสังคมมิได้ยึดมั่นถือมั่นอุดมการณ์ประชาธิปไตย หรือเคลื่อนไหวโดยปราศจากการกำกับด้วยหลักการและคุณค่าแบบ

ประชาธิปไตยด้วยแล้ว สถานการณ์ก็จะยิ่งเลวร้ายลง” ซึ่งในท้ายที่สุดสิ่งทีนำไปสู่ผลลัพธ์ที่รุนแรงนั้นมีใช้ตัวคุณค่า (values) ที่การเมืองเชิงอุดมการณ์แสวงหา แต่เป็นความเคร่งครัดตายตัว การกีดกันคนนอกกลุ่ม และความสุดโต่งสุดขั้วของคุณค่าเฉพาะตัวที่อุดมการณ์ต่าง ๆ แสวงหาต่างหาก (ประจักษ์ ก้องกีรติ และคาริน อินทร์-เหมื่อน, 2558: 251-252)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนได้เสนอภาพของแนวคิดทฤษฎีที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมกับประชาธิปไตยให้เห็นทั้งที่เป็นข้อเสนอกระแสหลักที่สนับสนุนความสัมพันธ์ของทั้งสองในทางบวก และอีกด้านคือกลุ่มที่เสนอแนวทางที่เป็นการโต้แย้งไปจากแนวทางเดิม นั่นคือในบางกรณีประชาสังคมอาจไม่สามารถสนับสนุนประชาธิปไตยเสมอไป อีกทั้งยังเป็นข้อจำกัดต่อประชาธิปไตยอีกด้วย ข้อเสนอที่ว่าแทบจะเป็นการหักล้างถางพงแนวคิดหลักที่เชื่อกันอยู่อย่างสิ้นเชิง ความน่าสนใจคือ “ข้อเสนอใดที่เป็นคำตอบที่สามารถใช้อธิบายได้จริงในกรณีประชาสังคมและประชาธิปไตยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”

3. กรณีศึกษาประชาสังคมและประชาธิปไตยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในการพิจารณกรณีศึกษาประชาสังคมและประชาธิปไตยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่าแท้ที่จริงแล้วมีลักษณะหน้าตาและความสัมพันธ์เป็นอย่างไร ซึ่งในงานชิ้นนี้เลือกศึกษาประชาสังคมในประเทศมาเลเซีย กัมพูชา และประเทศไทยเป็นหลัก

กรณีศึกษาประชาสังคมในประเทศมาเลเซีย สำหรับกรณีศึกษาภาคประชาสังคมมาเลเซียครั้งนี้ ผู้เขียนเลือกใช้การพิจารณาจากงานของ Meredith Weiss ที่ศึกษาเรื่อง “การควบคุมทางปัญญา เสี่ยงที่ถูกปิดของนักศึกษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ” (Weiss, 2009: 499-522) โดย Weiss ได้เลือกขยายกรณีศึกษาเหตุการณ์ภาคประชาสังคมที่เน้นไปที่การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษาใน

ประเทศมาเลเซีย โดยใช้เนื้อหาตั้งแต่ช่วงปลายยุคอาณานิคมจนกระทั่งหลังยุคอาณานิคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งการศึกษานี้มีคำถามสำคัญคือ 'เพราะเหตุใดการประท้วงในเขตมหาวิทยาลัยในมาเลเซียจึงลดลง ทั้งที่แม้ว่าโดยแท้จริงแล้วสามารถดำเนินกิจกรรมหรือเปิดให้มีการโต้เถียงทางการเมืองได้ ดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา อะไรคือสิ่งที่ไม่ชัดเจนถึงวาทกรรมการเปลี่ยนแปลงโดยรอบกลุ่มนักศึกษาที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไป วิธีการในการเข้าใจตนเองของกลุ่มนักศึกษาเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร รูปแบบและเป้าหมายรวมถึงการนัดหมายตกลงเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และทำไมกฎเกณฑ์เพื่อต่อต้านกิจกรรมการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษาเพื่อทำให้กลายเป็นกลุ่มที่ไม่เข้มแข็งจึงปรากฏขึ้นเป็นจำนวนมากในมาเลเซีย' (Weiss, 2009: 499-522)

ในช่วงทศวรรษที่ 1930 กลุ่มนักศึกษาชาวมาเลเซียเป็นที่รู้จักได้รับการยกย่องว่าเป็นกลุ่มที่ยึดมั่นในหลักการ ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจน ลักษณะที่แสดงถึงความสนใจใฝ่รู้และการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนักศึกษาชาวมาเลเซียดังกล่าวรุ่งโรจน์อย่างถึงที่สุดในช่วงปลายทศวรรษ 1960 และต้นทศวรรษที่ 1970 แต่ในเวลาต่อมา วิกฤตการณ์ได้เกิดขึ้นกับขบวนการนักศึกษาเนื่องจากถูกประณามว่าเป็นหุ่นเชิดของลัทธิคอมมิวนิสต์และฝ่ายค้าน นอกจากนี้พวกเขายังถูกกระหน่ำเพิ่มด้วยการออกกฎหมายใหม่ที่เข้มงวด โดยในปี ค.ศ. 1971 ได้มีกฎหมาย University and University Colleges Act (UUCA) ขึ้น ซึ่งถูกหนุนอย่างมากโดยกลุ่มที่มีพลังในมหาวิทยาลัยและผู้มีอำนาจทางการเมืองให้ออกมาจากจุดยืนทางการเมืองที่เป็นอยู่ คลื่นของแก๊สน้ำตา การจับกุม การที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่พิเศษได้ทำการคุกคามในอีกไม่กี่ปีต่อมา รวมทั้งยังมีการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมาย UUCA ในปี ค.ศ. 1974 ซึ่งทั้งหมดเป็นไปเพื่อการเสริมแรงกำลังให้กับรัฐบาล (Weiss, 2009: 499-522)

ในปัจจุบัน ไม่เพียงแต่กลุ่มนักศึกษาเท่านั้นที่มีแนวโน้มในการเคลื่อนไหวการประท้วงที่ลดลง แต่ยังรวมถึงกลุ่มนักการเมืองและประชาชนสาธารณะอีกด้วย ทั้งนี้กลุ่มนักศึกษาในปัจจุบันไม่รับรู้ถึงสิ่งตกทอดของกลุ่มศึกษารุ่นก่อนหน้า เพราะ "ต่าง

ได้รับการตักเตือนให้หันศีรษะของพวกเขาไปในหนังสือเท่านั้น และปล่อยให้คนรุ่นเก่าบริหารประเทศต่อไป” โดยทำประหนึ่งว่าการไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวนั้นเป็นเรื่อง “ธรรมดา” สำหรับเยาวชนชาวมาเลเซียแล้ว มีความจำกัดในการรู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ที่มีลักษณะเข้มงวดหรือที่เป็นวิกฤตการณ์ทางประวัติศาสตร์ของพวกเขา ซึ่งรวมไปถึงการประท้วงของกลุ่มนักศึกษาด้วย รวมทั้งพวกเขายังถูกฝังความรู้และทำให้ยอมรับว่าลักษณะความเชื่อดังกล่าวเป็นสิ่งที่น่าพึงพอใจและควรถ่ายทอดต่อไป ซึ่งการขาดการตระหนักรู้ดังกล่าวเป็นตัวชี้วัดถึงการควบคุมทางปัญญา รวมทั้งยังเป็นการเจาะจงที่จะลบร่องรอยกิจกรรมการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นการเคลื่อนไหวของปีกทางด้านซ้ายให้เลื่อนไปจากประวัติศาสตร์ เมื่อผนวกการดำเนินการข้างต้นกับการควบคุมสื่อเข้าด้วยกัน การจำกัดวงของหลักสูตร การจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ในการทำให้เป็นการเมืองของแควดวงวิชาการ การขจัด “ประเด็นที่อ่อนไหว” ให้ออกไปจากอาณาบริเวณสาธารณะ การหลอกลวงที่ว่านักศึกษาเป็นกลุ่มที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และการจำกัดตนเองออกจากความไม่แน่นอนและอยู่แต่เฉพาะในวงความคิดที่จำกัด ซึ่งเมื่อการดำเนินการบุกกรุกในพื้นที่ความคิดดังกล่าวผนวกรวมกับผลกระทบที่เกิดจากการควบคุมทางกายภาพ อาทิ การล้อมรั้วรอบมหาวิทยาลัย การให้มหาวิทยาลัยมีที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากเขตเมือง การจำกัดการประชุมในเขตกลางเมือง ทำให้หมดโอกาสในการก่อตั้งชมรมและสมาคมใหม่ ๆ ขึ้น รวมไปถึงในเรื่องของการจัดการช่องทางการเลือกตั้งและการร้องเรียน และกลไกความร่วมมือของกลุ่มนักศึกษาในพรรคการเมืองอีกด้วย ที่มากไปกว่านั้น การขาดหลักฐานในเชิงหักล้างและการขาดแรงจูงใจในกลุ่มนักศึกษาในการสำรวจตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม รวมทั้งทัศนคติที่เฉื่อยชาไม่สนใจจากที่ถูกหลอหลอมได้กลายเป็นความจริง ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานะของกลุ่มนักศึกษาในด้านการเมืองและประวัติศาสตร์เป็นแค่เพียงส่วนหนึ่งในสิ่งที่พวกเขาต้องอ่านในนิเวศวิทยาในรั้วมหาวิทยาลัยเท่านั้น (Weiss, 2009: 499-522)

กรณีศึกษาประชาสังคมในกัมพูชา เป็นที่ทราบกันดีว่ากัมพูชาเป็นประเทศที่ถูกปกครองโดยพรรคการเมืองและกลุ่มผู้มีอำนาจเดิม คือ กลุ่มของสมเด็จเจสซุน เชน มา

อย่างยาวนานและเข้มแข็งอย่างมากในฐานะที่สามารถควบคุมได้ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจของกัมพูชา อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันกระแสทางการเมืองของกัมพูชาที่ผู้คนมีการพัฒนาและได้รับการศึกษามากขึ้นจากการฟื้นฟูประเทศ ได้ทำให้เกิดกลุ่มภาคประชาสังคมในการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องหรือต่อต้านการกระทำของรัฐบาลกัมพูชา โดยหลายฝ่ายคาดการณ์ว่ามีจำนวนขององค์กรพัฒนาเอกชนที่ดำเนินการเคลื่อนไหวด้านต่าง ๆ ในกัมพูชากว่า 5,000 องค์กร

ซึ่งแน่นอนว่ารัฐบาลกัมพูชาในระบอบอำนาจนิยมมีการเลือกตั้งเช่นนี้มิได้เปิดพื้นที่เสรีให้กับกลุ่มก้อนภาคประชาสังคมมากนัก การดำเนินการสำคัญของรัฐบาลกัมพูชา คือ การออกกฎหมายซึ่งมีนัยยะสำคัญเพื่อควบคุมการทำงานของ NGOs และกลุ่มผู้ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล ถึงแม้จะมีข้อถกเถียงและโต้แย้งจากกลุ่ม NGOs และฝ่ายค้านต่อการออกกฎหมายนี้อย่างมากก่อนหน้านี้ แต่ท้ายที่สุดในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2015 รัฐสภากัมพูชาผ่านร่างกฎหมายควบคุมความเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม ซึ่งกฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายเกี่ยวกับสมาคมและองค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล หรือ Law on Associations and Non-Governmental Organizations ย่อ ๆ ว่า LANGO ซึ่ง LANGO ให้อำนาจอย่างกว้างขวางครอบคลุมแก่รัฐบาลในการปิดสมาคมหรือองค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล ที่ไม่ทำตามระเบียบการจดทะเบียนและการทำรายงานอย่างเข้มงวด หรือที่รัฐบาลเห็นว่าเป็นภัยต่อความสงบ ความมั่นคงแห่งชาติ หรือวัฒนธรรม โดยรัฐบาลกัมพูชากล่าวอ้างว่ากฎหมายฉบับนี้จะป้องกันการก่อการร้ายและการฟอกเงิน (วีไอเอไทย, 2558)

นอกจากนี้ ยังมีการสร้างความประหวั่นพรั่นพรึงสำหรับภาคประชาสังคมในกัมพูชา คือ การฆาตกรรม นายเคม เลย (Kem Ley) ซึ่งเป็นนักวิจารณ์การเมือง นักเคลื่อนไหวทางสังคม นักวิเคราะห์การเมืองและผู้ก่อตั้งพรรคการเมือง Grassroots Democracy โดยเขาถูกยิงเสียชีวิตเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม ค.ศ. 2016 ที่ร้านกาแฟในสถานบริการน้ำมันคาลเท็กซ์ ในกรุงพนมเปญ สำหรับนักเคลื่อนไหวรายนี้ เคยร่วมคัดค้านการสร้างเรื่องเชื่อนเซซาน ในประเทศกัมพูชา โดยระบุว่า โครงการสร้างเขื่อน

เป็นโครงการที่สร้างผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม และเห็นว่า รัฐบาลกัมพูชา ควรมองหาทางเลือกอื่นในการผลิตพลังงาน (สำนักข่าวชายขอบ, 2559) ซึ่งการเสียชีวิตของ นายเคม เลย ได้ทำให้มีกลุ่มนักเคลื่อนไหวชาวกัมพูชาที่มีความเกี่ยวข้องกับเขาจำนวนหนึ่งต้องหนีออกนอกประเทศกัมพูชาเพราะเกรงว่าจะถูกฆาตกรรมเช่นเดียวกัน

กรณีศึกษาประชาสังคมในไทย สำหรับกรณีศึกษาประชาสังคมในไทย ผู้เขียน ได้มุ่งพิจารณาผ่านปรากฏการณ์การชุมนุมเคลื่อนไหวของกลุ่มคณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือ กปปส. ซึ่งเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมที่ก่อตั้งขึ้นในช่วงปลายปี ค.ศ. 2013 มีการมีการเคลื่อนไหวเป็นระยะ และมีการนัดชุมนุมครั้งใหญ่หลายครั้งในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมีนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เป็นแกนนำการเคลื่อนไหว ผวนกับฐานผู้เข้าร่วมชุมนุมจำนวนมากที่ส่วนใหญ่ถูกวิเคราะห์ว่าเป็นกลุ่มชนชั้นกลางในกรุงเทพมหานครและภาคใต้ เพื่อต่อต้านรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (ในขณะนั้น) โดยมีนัยสำคัญที่แท้จริงคือการต่อต้านระบอบทักษิณ มีการใช้บทวิพากษ์และแถบธงชาติไทยเป็นสัญลักษณ์ประจำกลุ่มการเคลื่อนไหว และมีเหตุการณ์การพิชิตกฎหมายนิรโทษกรรมเป็นชนวนสำคัญในการจุดไฟให้มีการลุกฮือเคลื่อนไหวเกิดขึ้น

ในงานวิจัยของ ศาสตรินันท์ ต้นสุน ที่ทำการศึกษาเรื่อง “บทสำรวจการเคลื่อนไหวเพื่อทำความเข้าใจผู้ชุมนุมในนาม “กปปส.” ในฐานะภาคประชาสังคม” บ่งชี้ว่ากลุ่มผู้เข้าร่วมชุมนุมในนามกลุ่ม กปปส. ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมชุมนุมกับกลุ่ม “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” หรือกลุ่มคนเสื้อเหลืองมาก่อน และสาเหตุสำคัญของการออกมาเคลื่อนไหวชุมนุม คือ การมองว่า ระบอบทักษิณเป็นต้นเหตุของปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศ โดยมีข้อเสนอหลัก คือ ‘การปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง’ การเรียกรื้อ ‘นายกรัฐมนตรีคนดี/คนนอก’ และ ‘รัฐบาลคนกลางของมวลมหาประชาชน’ ข้อเสนอสำคัญของงานชิ้นนี้ คือ แท้ที่จริงแล้วการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. มิใช่อะไรอื่นไกล หากแต่เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อพยายามช่วงชิงและทวงคืนพื้นที่ที่เคยมีมาก่อนของตนเอง ทั้งนี้ เพราะพวกเขาสัมผัสได้ถึงการถูกล่วงล้ำ คุกคาม

การดำเนินชีวิตในระบบที่พวกเขาสร้างขึ้นจากระบบการบริหารจัดการทางการเมืองของรัฐบาลรักษาการนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่ถูกเข้าใจว่าเป็นนอมินีของระบอบทักษิณ (ศาสตรินทร์ ต้นสุน, ม.ป.ป.)

กลุ่ม กปปส. นับเป็นกลุ่มภาคประชาสังคมที่มีการเคลื่อนไหวและมีความเข้มแข็งอย่างมากในด้านของแกนนำและเป้าหมายที่มุ่งมั่นต่อการโค่นล้มรัฐบาล (ที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย) ด้วยการเรียกร้องให้มีการรัฐประหาร ปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ได้สร้างแรงสั่นสะเทือนอย่างมากต่อการบริหารงานของรัฐบาลในขณะนั้น และทำที่สุดการเรียกร้องให้เกิดการรัฐประหารก็เป็นผล นั่นคือ เกิดการรัฐประหารขึ้นเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2014 โดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งภายหลังจากนั้นกลุ่ม กปปส. ก็ประกาศยุติการชุมนุม และหันมาให้การสนับสนุนกองทัพในการบริหารประเทศแทน ทำที่สุดได้ส่งผลให้ประเทศไทยมีการปกครองโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. ดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

4. บทวิเคราะห์เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงข้อเสนอสำคัญจากกรณีศึกษา ประชาสังคมและประชาธิปไตยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีต่อ การศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตย

จากหัวข้อที่กล่าวมาก่อนหน้าทั้งสองได้ทำให้เกิดข้อถกเถียงที่สำคัญเพื่อตอบคำถามที่ว่าทำที่สุดแล้ว กรณีประชาสังคมและประชาธิปไตยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะอย่างไรเมื่ออธิบายผ่านการศึกษเกี่ยวกับประชาธิปไตย ซึ่งผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์เพื่อเสนอให้เห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมและประชาธิปไตยผ่านการพิจารณาจากกรณีศึกษา ดังนี้

4.1 สิ่งที่น่าประหลาดใจจากกรณีศึกษาประชาสังคมในไทย กรณีของกลุ่ม กปปส. คือ ‘แทนที่ภาคประชาสังคมที่เข้มแข็งจะเป็นพลังที่คอยสนับสนุนและ

ระดับระบอบประชาธิปไตยให้อยู่รอดได้ ในทางตรงข้ามกลับกลายเป็นอันตรายที่ร้ายแรงที่สามารถส่งผลกระทบต่อการลดทอนหรือทำลายประชาธิปไตยในประเทศให้สิ้นสุดลง' ดังกล่าวชัดแจ้งโดยสิ้นเชิงต่อข้อเสนอกลุ่มกระแสหลักที่มองว่าประชาสังคมที่เข้มแข็งจะส่งผลดีต่อประชาธิปไตย หากแต่กลับเข้ากันได้กับข้อเสนอของประจักษ์ ที่ว่าความคึกคักเข้มแข็งในภาคประชาสังคมอาจจะมิได้เป็นคุณต่อระบอบประชาธิปไตยเสมอไป แน่หนอนว่า การที่กลุ่ม กปปส. กล่าวอ้างตนเองเคลื่อนไหวภายใต้วิถีประชาธิปไตยเพื่อระบอบประชาธิปไตย (ที่โปร่งใส) นั้น แต่เป้าหมายกลับเป็นการเรียกร้องให้เกิดระบอบใหม่ที่มิใช่ประชาธิปไตยและนอกกฎกติกาแบบประชาธิปไตย ชี้ชัดและตอกย้ำว่ากรณีเช่นนี้เป็นการทำลายระบอบประชาธิปไตยที่ดำเนินอยู่มิใช่การสนับสนุน

4.2 ปัจจัยสำคัญที่ภาคประชาสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มิได้ดำเนินไปตามวิถีทางในการส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตยอย่างทีทฤษฎีหลักว่าเอาไว้ รวมทั้งแม้ว่ารัฐจะมีการปกครอง (ที่อ้างว่า) เป็นประชาธิปไตย นั่นคือ ฝ่ายบริหารมาจากการเลือกตั้ง แต่ภาคประชาสังคมในรัฐที่มีลักษณะเช่นนี้กลับขาดพลังและเงียบงันเกินกว่าจะเป็นเสาหลักให้แก่ประชาธิปไตยในรัฐได้ สาเหตุสำคัญที่วิเคราะห์ได้จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมและประชาธิปไตยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในครั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นไปตามข้อเสนอของ Weiss ที่ว่า 'แม้ว่าการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือแรงกระเพื่อมทางการเมืองได้ แต่ก็ไม่ได้มีความจำเป็นและไม่เพียงพอสำหรับการเปลี่ยนแปลงผ่านไปสู่ระบอบประชาธิปไตยหรือการทำให้ประชาธิปไตยมีความยั่งยืน รวมทั้งยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ด้วย'

ทั้งนี้ การที่ภาคประชาสังคมจะมีพลวัตและเคลื่อนไหวเพื่อการเปลี่ยนแปลงได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งตัวอย่างกรณีที่สนับสนุนข้อเสนอนี้คือ 'บทบาทของภาคประชาสังคมที่ลดลงในประเทศมาเลเซีย อันเป็นผลมาจากการถูกจำกัดและปิดกั้นพื้นที่ทางการเมืองโดยผู้มีอำนาจรัฐ' ที่ปัจจุบันบรรดาเหล่านักวิชาการ

และนักศึกษาที่เคยมีบทบาททางการเมืองต่างถูกปรับทัศนคติใหม่โดยรัฐให้สนใจแต่เฉพาะเรื่องของตนเองมากกว่าการรวมตัวเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของภาคประชาสังคมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตย

นอกจากนี้ เมื่อเราพิจารณาโดยใช้กรณีศึกษาภาคประชาสังคมกัมพูชาเองก็มีลักษณะที่ไม่ต่างกัน แม้จะมีองค์การพัฒนาเอกชนที่ดำเนินการอยู่ในประเทศจำนวนมาก แต่เมื่อขาดการสนับสนุนทั้งในเชิงพื้นที่ในการแสดงออก และในทัศนะของรัฐเองก็มองว่าภาคประชาสังคมเป็นเสมือนตัวทำเกมส์ที่คอยบดทำลายโครงสร้างอำนาจที่ตนยึดครองและแอบอิงอาศัยอยู่ ดังนั้นรัฐบาลกัมพูชาจึงอ้างสิทธิความชอบธรรมด้วยการใช้อำนาจ (ที่อ้างว่าได้รับมาจากการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย) ออกกฎหมายควบคุมภาคประชาสังคมและกลุ่มก้อนที่เคลื่อนไหวในประเทศ รวมทั้งยังมีปรากฏการณ์ควบคุมนักเคลื่อนไหวด้วยการปรามปรามโดยวิธีการที่รุนแรงอีกด้วย ดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอของ Weiss ที่เชื่อว่า 'การใช้ความรุนแรงครั้งใหญ่เพื่อปราบปรามการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่าง ๆ เป็นกลไกการควบคุมทางสังคมที่สามารถทำให้พวกเขาสูญเสียพลังในการเคลื่อนไหวได้' หรืออาจกล่าวได้ว่า การปราบปรามอย่างโหดร้ายหนึ่งครั้งสามารถทำลายกลุ่มก้อนและการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมได้ ซึ่งได้เกิดขึ้นกับประเทศมาเลเซียและกัมพูชา

เมื่อพิจารณาในมิติของฝ่ายผู้ถืออำนาจ ดังกล่าวสอดคล้องและเป็นไปตามที่ William Case ได้วิเคราะห์เอาไว้ว่าการที่ภูมิภาคนี้ยังถูกครอบงำภายใต้ระบอบอำนาจนิยมอยู่นั้นทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยเป็นไปได้ยาก ทั้งนี้ เพราะแม้ว่าหลายประเทศจะมีการจัดการเลือกตั้งซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นวิถีทางของประชาธิปไตยที่ต้องการให้เสรีภาพแก่ประชาชน หากแต่ผู้นำที่มีอิทธิพลสูงในระบอบอำนาจนิยมก็มักจะมีวิถีทางเพื่อให้ฝ่ายตนสามารถชนะการเลือกตั้งได้ในที่สุด ไม่ว่าจะเป็นการใช้ระบอบอุปถัมภ์ การรักษาอำนาจและปกป้องผลประโยชน์ของตนเองด้านธุรกิจ การแทรกแซงทางเศรษฐกิจ การคอร์รัปชัน หรือการดำเนินการใด ๆ ก็ตาม วิธีการต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่ได้สร้างฐานอำนาจที่มั่นคงและเข้มแข็งให้กับผู้นำในระบอบอำนาจนิยม ผ่านการสถาปนา

แบบแผนแนวคิดประชาธิปไตยแบบสมานฉันท์ (Consociational form of Democracy) ในขณะเดียวกันก็เป็นกรสร้างข้อจำกัดที่ทำให้ประชาธิปไตยที่มีคุณภาพไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในภูมิภาคนี้ ทั้งนี้เพราะบรรดาผู้นำหรือชนชั้นนำในภูมิภาคนี้ยังคงสามารถควบคุมความคิดของผู้คนทั่วไปใช้ติดตึ้งอยู่กับระบบสังคมที่คนแตกต่างกันภายใต้ระบบเจ้าขุนมูลนาย รวมทั้งยังตอกย้ำให้เกิดความรู้สึกดังกกล่าวซ้ำ ๆ ไปอีกผ่านความแตกต่างจากบนลงล่าง ด้วยการเล่นกับเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา และความรู้สึกเรื่องชาติ ซึ่งดังกล่าวทำงานได้เป็นอย่างดีในพื้นที่ท้องถิ่น (William, 2009) ดังกล่าวจึงเป็นที่ชัดเจนว่าตัวแปรสำคัญหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการกำหนดความสัมพันธ์ของประชาสังคมกับประชาธิปไตยในภูมิภาคนี้ คือ รัฐหรือชนชั้นนำที่มีอำนาจที่จะกำหนดรูปร่างและขอบเขตเนื้อสาระของภาคประชาสังคม

4.3 เราไม่สามารถมองเห็นถึงการยื่นหยัดที่ต่อเนื่องยาวนานของภาคประชาสังคมในกรณีตัวอย่างที่ยกขึ้นมาศึกษาได้ ดังกล่าวสะท้อนว่าเกิดจาก *'ความล้มเหลวของการสร้างสถาบัน (Institutionalization) ของภาคประชาสังคม (ที่แท้จริง) ให้เกิดขึ้น'* ทั้งนี้เป็นผลจากการที่รัฐส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ที่แม้จะปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย) ไม่ได้มีความพยายามอย่างแรงกล้าที่จะสนับสนุนภาคประชาสังคมในประเทศของตน ในขณะที่ภาคประชาสังคมเองนั้นก่อนแเหมือนไม้หลักปักเลนที่เมื่ออ่อนแอก็พับไป ส่วนกรณีที่เข้มแข็ง เช่น กลุ่มนักศึกษาและนักวิชาการในประเทศมาเลเซีย หรือ กลุ่ม กปปส. ในประเทศไทย ก็มักจะเป็นเพียงชั่วระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือจำเป็นต้องมีปัจจัยต่าง ๆ มาเกื้อหนุน เช่น แกนนำที่มีความเข้มแข็ง เป็นต้น ทั้งนี้ภาคประชาสังคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มักถูกให้เล่นบทบาทรองจากรัฐเสมอ เมื่อพิจารณาผ่านการผนวกเข้ากับการพัฒนาประชาธิปไตย สถานการณ์ของภาคประชาสังคมเช่นนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวในการทำให้เป็นประชาธิปไตยในภูมิภาคได้เช่นเดียวกัน นั่นคือ *'การที่ไม่สามารถสร้างระบอบประชาธิปไตยที่มีความเป็นสถาบันที่แท้จริงขึ้นมาได้'* กลุ่มผลประโยชน์และพรรคการเมืองที่ถูกก่อตั้งขึ้นมา ทำยที่สุดก็ถูกทำให้กลายเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างฐานอำนาจ

และครอบครองความเป็นรัฐ มากกว่าจะถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนในการต่อรอง ผลประโยชน์ตามแนวคิดประชาธิปไตยที่แท้จริง หรืออีกนัยหนึ่งคือ 'ภูมิภาคนี้ล้มเหลว ทั้งสถาบันประชาธิปไตยและสถาบันประชาสังคม'

4.4 เราอาจจะปฏิเสธได้ว่าในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคม กับประชาธิปไตยจะมุ่งให้ความสนใจแต่เฉพาะตัวแปรสองตัวนี้ได้เท่านั้น และเป็นไปได้ อย่างมากกว่าเราถูกสร้างความเข้าใจและหลอหลอมให้เข้าใจความสัมพันธ์ดังกล่าวใน ลักษณะแบบอุดมคติ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ มันเป็น 'มายาคติประชาสังคม' 'มายาคติ ประชาธิปไตย' ที่ขายฝันหลอกหลวงและกลวงเปล่า กล่าวคือ เราถูกทำให้เชื่อมั่นในวาทกรรมที่ว่าอะไรที่เป็นการเคลื่อนไหวภายใต้ร่มที่ขึ้นชื่อว่าภาคประชาสังคมหรือ ประชาธิปไตย นั่นคือ 'สิ่งที่ดี' หรือต้องสนับสนุนซึ่งกันและกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของภาคประชาสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อ สนับสนุนประชาธิปไตยเสมอไป หากแต่ในบางกรณีก็เกิดขึ้นเพื่อยับยั้งหรือบั่นทอนการ สร้างความมั่นคงของประชาธิปไตยได้เช่นกัน ดังนั้น ประชาสังคมกับประชาธิปไตยจึงมี ฐานะเป็นแค่เพียงเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้เพื่อกล่าวอ้างความชอบธรรมในการดำเนินการ ของกลุ่มคนหรือกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่งโดยมีเบื้องหลังเป็นเป้าหมายหรือ ผลประโยชน์ในสิ่งที่พวกเขาต้องการอย่างแท้จริงเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป จากทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถกล่าวได้ว่าสำหรับประชาสังคม และประชาธิปไตยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อพิจารณาในด้านความสัมพันธ์โดยใช้ กรณศึกษาที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีข้อสรุปที่สวนทางกับแนวคิด ทฤษฎีหลักที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมและประชาธิปไตยว่าเป็น ความสัมพันธ์ในทางบวกและมักจะส่งเสริมกัน แต่กลับสอดคล้องกับคำอธิบายในกลุ่มที่ ได้แย้งแนวคิดกระแสหลัก ที่ว่าแท้จริงแล้วความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมและ ประชาธิปไตยในภูมิภาคนี้ไม่ได้มีความสัมพันธ์ในทางบวก หากแต่บางครั้งต่างฝ่ายต่าง ทำลายซึ่งกันและกันแทน รวมทั้งการศึกษาประชาสังคมและประชาธิปไตยในเอเชีย- ตะวันออกเฉียงใต้ครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าแท้จริงแล้วยังมีปัจจัยอีกนานัปการที่มีอิทธิพล

และส่งผลต่อความสัมพันธ์ของทั้งสอง ดังนั้นจึงไม่ควรมุ่งแสวงหาคำตอบของความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมและประชาธิปไตยด้วยการพิจารณาเพียงตัวแปรทั้งสองโดยเพิกเฉยตัวแปรอื่น ๆ นอกจากนี้ เราคงพอจะสามารถสรุปภาพรวมของภาคประชาสังคมและประชาธิปไตยในภูมิภาคนี้ได้ว่าเป็นมายาคติประชาสังคมและมายาคติประชาธิปไตยที่ผู้เล่นต่างก็อ้างว่ามีความชอบธรรมในการดำเนินการและใช้พื้นที่ดังกล่าวแสวงหาประโยชน์และอำนาจให้กับกลุ่มก้อนของตนเองมากกว่าที่จะเป็นการต่อสู้เคลื่อนไหวเพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตยหรือความยั่งยืนของประชาธิปไตยที่แท้จริง

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

ศาสตรินทร์ ต้นสุน. (ม.ป.ป.). "บทสำรวจการเคลื่อนไหวเพื่อทำความเข้าใจผู้ชุมนุมในนาม "กบปส." ในฐานะภาคประชาสังคม." วันที่ค้นข้อมูล 3 มกราคม 2560, เข้าถึงได้จาก http://www.annualconference.ku.ac.th/cd53/13_008_O74.pdf.

ประจักษ์ ก้องกีรติ และดาริน อินทร์เหมื่อน. (2558). "ประชาสังคม ความรุนแรง และการล่มสลายของประชาธิปไตย ความสำคัญของแนวคิดเรื่องความมีอารยะและการเมืองแบบอารยะของ เอ็ดเวิร์ด ชิลส์." ใน *ประชาธิปไตยในยุคเปลี่ยนผ่าน: รวมบทความว่าด้วยประชาธิปไตย ความรุนแรง และความยุติธรรม*. นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน.

วีโอเอไทย. (2558, 24 กรกฎาคม). "รัฐบาลกัมพูชาซึ่งคุมเสียงข้างมากในรัฐสภาเร่งออกกฎหมายใหม่? ออกมา ซึ่งนักวิจารณ์และฝ่ายค้านกล่าวหาว่าเพื่อรับประกันผลการเลือกตั้งคราวหน้า." วันที่ค้นข้อมูล 15 ธันวาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://www.voathai.com/a/cambodia-politics-nm/2876617.html>.

สำนักข่าวชายขอบ. (2559, 28 กรกฎาคม). "นักเคลื่อนไหวเขมรออกนอกประเทศ หลังเหตุฆาตกรรมนาย "เคม เลย". " วันที่ค้นข้อมูล 15 ธันวาคม 2559, เข้าถึงได้จาก <http://transbordernews.in.th/home/?p=13515>.

เอกสารภาษาต่างประเทศ

Case, W. (2009). "Chapter 6 The Evolution of Democratic Politics in Beeson." in Mark. (ed.). *Contemporary Southeast Asia*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

- Diamond, L. (1994). "Rethinking Civil Society: Toward Democratic Consolidation." *Journal of Democracy*, 5 (3): 4-17.
- Fukuyama, F. (2015). "Why Is Democracy Performing So Poorly." *Journal of Democracy*, 26 (1): 11-20.
- Weiss, M. L. (2009). "INTELLECTUAL CONTAINMENT." *Critical Asian Studies*, 41 (4): 499-522.
- _____. (2015). "Civil Society and Democratization in Southeast Asia: What Is the Connection?." In William Case. (ed.). *Routledge Hand-book of Southeast Asian Democratization*. New York: Routledge.